Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Dr. Bibel

J. Scharffenberg.

Familien Chamberlens

Historie.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

JOHAN SCHARFFENBERG

BIDRAG TIL FAMILIEN CHAMBERLEN'S HISTORIE

SÆRTRYK AF „NORSK MAGAZIN FOR LÆGEVIDENSKABEN" NO. 4 1902

KRISTIANIA
STEEN'SKE BOGTRYKKERI
1902

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

De fleste læger ved vel, at fødselstangens opfindelse skyldes den oprindelig franske, men under hugenotforfølgelserne til England indflyttede familie CHAMBERLEN, hvis historie den afdøde londonnerlæge J. H. AVELING efter ti aars møisommelige arkivstudier først bragte klarhed i ved sin berømte grundlæggende monografi «The Chamberlens and the midwifery forceps» [1]).

[1]) Denne bog, der udkom i London 1882, er desværre allerede ret vanskelig tilgjængelig; den er udsolgt i boghandelen og vistnok sjelden at opdrive antikvarisk, ialfald har jeg forgjæves ladt avertere efter den i udlandet. Heldigvis har det norske universitetsbibliotek et eksemplar; i Danmark har hverken de to store offentlige biblioteker i Kjøbenhavn eller fødselsstiftelsen den, men den findes i privat eie hos professor dr. med. E. Ingerslev, som i sin bog «Fødselstangen» har givet et godt uddrag af dens hovedindhold.

I professor dr. med. E. Schønberg's fremstilling i «Den operative fødselshjelp» er der et par unøiagtigheder (interdum dormitat etiam bonus Homerus!), nemlig s. 11, hvor Hugh Chamberlen senior siges at være en *søn* af tangens opfinder, Peter Chamberlen senior, mens han var hans *brodersøns søn,* s. 12, hvor han siges at have solgt tangens hemmelighed til Roonhuysen «i slutningen af 1680-aarene», hvilket vel stemmer med mange haandbøger, men efter Aveling's beviser for, at han først 1699 rømte fra England, neppe er rigtigt, — tangens hollandske historie er imidlertid endnu overordentlig uklar og venter paa sin Aveling.

S. 12 siges det, at det hemmelige rum paa Woodham Mortimer Hall med familiens gamle fødselstænger opdagedes i 1813 ved en «reparation», men det var ved et rent tilfælde (Aveling, s. 219).

En ny udgave af Aveling's bog er meget ønskelig saameget

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Det maa gjennem AVELING'S argumentation ansees for fastslaaet, at tangens opfinder var PETER CHAMBERLEN den ældre (født ca. 1560 i Paris, død 1631 i London), og at tangen er opfundet før 1616, men paa grund af familiens hemmeligholdelse først blev almindeligere kjendt inden lægestanden ved EDM. CHAPMANN'S og andres meddelelser i 1730-aarene.

I de tyve aar, siden AVELING'S bog udkom, er der, saavidt vides, ikke fremkommet noget væsentligt nyt bidrag til familiens historie, skjønt denne aldeles ikke kan betragtes som tilstrækkelig gjennemforsket endnu; navnlig er der mange dunkle punkter i slegtens ophold udenfor England.

Nærværende meddelelse, hvis indhold kan synes at falde udenfor den egentlige medicinalhistorie, søger netop sin berettigelse i den omstændighed, at den fylder et par huller i AVELING'S fremstilling af familiens historie paa det europæiske fastland og bidrager til karakteristiken af et af dens mest fremtrædende medlemmer, dr. PETER CHAMBERLEN (1601—1683).

Til veiledning hidsættes et uddrag af stamtavlen hos AVELING:

Familien Chamberlen.

William Chamberlen (død før 1596).

Peter Chamberlen den ældre (ca. 1560—1631), Fødselstangens opfinder. — *Peter Chamberlen* den yngre (1572—1626).

Dr. *Peter Chamberlen* (1601—1683).

Hugh Chamberlen den ældre (ca. 1630—17..), *Paul, John, Thomas* m. m. fl.

Hugh Chamberlen den yngre (1664—1728).

mere, som der endog synes at eksistere en som manuskript trykt privat udgave, hvori Aveling meddeler sine egne meninger om, hvordan familiehemmeligheden dog tilslut blev kjendt mellem engelske fødselshjælpere; Herrgott citerer nemlig i sin franske bearbeidelse af Siebold's «Geschichte der Geburtshülfe» en udgave med

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Skjønt ikke fremmed for arkivforskningens overraskelser, studsede jeg dog ved en dag i det danske rigsarkiv at læse i *kancelliets forhandlingsprotokol* for 1670 $^{7}/_{7}$:

«Peter Chambrelan at maa paa tredffue aars tiid allene bygge schiffue.»

Det slog mig straks, at dette maatte gjælde dr. Peter Chamberlen, hvis mange fantastiske projekter AVELING gjør udførlig rede for.

En derved indledet undersøgelse fastslog hurtig rigtigheden heraf, idet *Sjællandske Register* for 1670 $^{7}/_{7}$ (no. 268) viste, at «Pierre Chambrelan» denne dag fik *dansk* patent paa en «ny invention af skibe», og som «indlæg» til vedkommende aabne brev herom findes saa to trykte *hollandske* patenter fra 1663 og følgende aar og afskrift af et *fransk* af 1665; i de hollandske kaldes opfinderen «Medicinæ Doctor», og den angivelige opfindelses natur beviser fuldt hans identitet med dr. PETER CHAMBERLEN, som netop i disse aar arbeidede med et sligt projekt og udtog patent i flere europæiske stater. I den tanke, at han saa muligens ogsaa havde erhvervet *svensk* patent, henvendte jeg mig til det svenske rigsarkiv, ifølge hvis velvillige svar der ganske rigtig 1669 $^{18}/_{8}$ var meddelt «Dr. Medicinæ ifrån Engelandh Peter Chamberlain» et lignende «privilegium».

Høist uventet blev jeg saaledes gjennem aktstykker fra det danske og det svenske rigsarkiv sat i stand til at udfylde AVELING'S skildring af denne besynderlige personlighed; vistnok har AVELING mange oplysninger om hans paastaaede opfindelse af skibe, der kunde gaa mod vinden, men disse nye aktstykker tillader bestemtere at fastslaa, hvor længe denne plan optog ham, og paa hvilke steder han sandsynligvis til forskjellige tidspunkter har opholdt sig.

---

en efterskrift «Haec sunt otia nostra», der ikke findes i den almindelige udgave.

Bogens forlæggere J. & A. Churchill (London) maatte vel kunne finde en kompetent udgiver, som da helst burde supplere Aveling's undersøgelser ved arkivstudier i Holland.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Ifølge AVELING (s. 89) boede dr. PETER CHAMBERLEN endnu 1662 i London, s. 90 heder det saa, at han i april 1666 var i Holland optaget af dette nye projekt, og AVELING synes ikke at kjende hans forhold i mellemtiden.

Af det ældste af de fundne hollandske patenter fremgaar det nu, at han *allerede 1663 var bosat i Rotterdam* arbeidende med denne opfindelse, som maaske ogsaa derved kommer i nyt lys; thi faa aar i forveien boede der i Rotterdam en fransk opfinder, som vakte stor opsigt i vide kredse ved sin konstruktion af et kunstfærdigt skib, som ved hjælp af et hjul skulde bevæge sig med uhørt hastighed og under Nederlandenes krig med England ødelægge den engelske flaade.

Professor SCHØNBERG henledede først godhedsfuldt min opmerksomhed paa, at en saadan opfindelse omtales i et brev fra PETER SCHUMACHER (GRIFFENFELD) til THOMAS BARTHOLIN; brevet er dateret Leyden 24de august 1655 og trykt i BARTHOLIN'S Epistolarum medicinalium centuria II: Epistola LXXX De navi artificiosa Roterodamensi.

SCHUMACHER navngiver ikke opfinderen, hvem han personlig besøgte og talte med; men ved nærmere undersøgelse fandt jeg ham udførlig omtalt i AITZEMA: Saken van Staet en Oorlogh, in ende omtrent de vereenigde Nederlanden, folioudgaven af 1669, III, s. 837 og s. 935. Ifølge AITZEMA, der ogsaa personlig besøgte opfinderen, var han en franskmand, der hed eller kaldte sig DE SON. Han kom til Rotterdam 1653, med anbefalinger fra høitstillede personligheder, og vakte stort røre med sit skibsbyggeri, hvoraf han ventede sig de mest fantastiske resultater. Mange ansaa ham for sindssyg, hvad han maaske ogsaa kan have været, andre troede paa ham. Det synes, ikke mindst efter SCHUMACHER'S fremstilling, ret rimeligt, at han har havt en anelse om *dampkraftens* anvendelse som drivkraft — BLASCO DE GARAY skal jo allerede 1545 have konstrueret et dampskib med skovlhjul —, men det

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hele blev for DE SON'S vedkommende en ynkelig fiasko, hvorom der lavedes spottevers.

Det synes naturligt at søge en forbindelse mellem DE SON'S og PETER CHAMBERLEN'S skibskonstruktioner; det er jo ihvertfald paafaldende, at CHAMBERLEN[1]) faa aar senere bor i Rotterdam optaget af det samme problem, men han hævder dog altid, at hans løsning er en ganske ny opfindelse.

Hvordan det nu end forholder sig hermed, det visse er, at 1663 $^{12}/_{12}$ gav «de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden» efter ansøgning «Pieter Chambrelan, Medicine Doctor, woonende tot Rotterdam» en «octroy op de Nieuwe Inventie van Navigatie». Om opfindelsen heder det, at ansøgeren ved Guds naade var bleven saa begunstiget, at han havde faaet grundig og fuldkommen kundskab om en ny seilemaade, der ikke alene bekvemt tillod at drive skibet frem mod vinden og bevare de ombordværende mennesker friske, men sikkerlig ogsaa vilde vise andre fordele; paa denne sin videnskab havde han ofret overordentlig store omkostninger, hvorfor han søgte monopol paa fremstillingen af disse skibe for 31 aar, hvilket tilstodes ham i en flom af ord; efterligning af hans opfindelse, i dens helhed eller delvis, skulde straffes med konfiskation og en bod af 300 «Caroli Guldens», til lige deling mellem anmelderen, opfinderen og de fattige. Dette patent fornyedes og udvidedes 1667 $^{27}/_{4}$.

Dr. PETER CHAMBERLEN maa imidlertid have anseet det tryggest ogsaa at erhverve patent i de enkelte stater inden forbundet; ialfald findes der et særligt patent for staterne Holland og West-Vriesland udstedt 1664 $^{21}/_{3}$[2]),

[1]) Jeg tilstaar, at jeg har havt en løs gisning om, at de Son og Chamberlen kunde være samme person; ifølge Aveling (s. 77) bortleier Peter Chamberlen 1650 $^{11}/_{11}$ paa 6 aar sit hus i London, men endnu i november 1653 deltager han i en religiøs strid i England, saa identiteten er usandsynlig. Aveling synes intet at vide om hans historie 1653—59.

[2]) I dette siges han fremdeles at bo i Rotterdam.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

fornyet og udvidet 1664 $^{12}/_{12}$ og $^{17}/_{12}$, 1666 $^{8}/_{2}$ og 1667 $^{1}/_{3}$; indholdet er omtrent som i det førstnævnte patent, dog tilstodes der oprindelig blot monopol for 15 aar, men senere indrømmedes 31 aar, mulktbestemmelserne var de samme. Meget dristig fra dr. PETER CHAMBERLEN'S side var den oprindelig satte knappe frist af et aar for opfindelsens istandbringelse, under patentets forlis («— — ende deselve Inventie gebracht ende ghestelt werde in volkomen perfectie, binnen een jaer naer dato desen vallende, op poene van het verlies van desen Onsen Octroye»). Deraf blev der intet, men bestemmelsen viser, hvor sikker i sin sag opfinderen har følt sig. Ved de to tillæg i december 1664 fik han løfte paa 2 500 guldens, foruden alle udgifter, for ethvert saadant skib, han stillede til statens tjeneste, et løfte, der ikke medførte stor risiko i virkeligheden, men dog viser, at autoriteterne har taget hans angivelige opfindelse alvorlig, skjønt de kun havde hans paastande, ingen beskrivelse eller model (kfr. AVELING, l. c., s. 92).

Ligesaa velvillig stillede den *franske* regjering sig i 1665, skjønt opfinderens ansøgning maa have været endnu mere fantastisk og nu omfattede ogsaa en ny, næsten endnu vidunderligere «hemmelighed», der ikke omtales af AVELING blandt hans mange projekter; om dens natur kan man bedst danne sig en mening ved et citat af selve patentet, udstedt af LUDVIG XIV i *marts 1665:*

«Nostre bien aijmé Pierre Chambrelan ayant par des longues et penibles experiences trouué deux Secrets fort considerables, et fort utiles pour le Comerce et la Navigation. Le premier de faire qu'un Navire puisse approcher à deux points du Compas, et aller (peut êstre) tout a faict à Contreuents, pour entrer et sortir des Ports et haures, eviter les Escueils et sauver les Vaisseaux les hommes et les Marchandises du Naufrage. Mesme d'entreprendre leurs voyages à temps prefix et presque asseuré. Le Second, rendre par ses Polerges et Palisades, les personnes, tant par mer que par terre trois foys aussy considerables, que

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

leurs nombre. Estant aussy fort utile en chaque maison et chaque mestier. Comme aussy de preseruer leurs Viures [ɔ: vivres] de Corruption ou estant corrompus, les recouuir à moitié.» Han og hans arvinger fik for al fremtid monopol paa disse hemmeligheder, under 1000 dalers bod for overtrædelser, alt i den høitideligste stil og ordbram.

Ifølge AVELING (s. 94) maa han omtrent paa denne tid ogsaa have erhvervet patent i *Venedig,* formodentlig ved personlig henvendelse; at han har besøgt Italien, har vi hans egne ord for (AVELING, s. 112).

Imidlertid havde hans søn HUGH forgjæves i 1665 og 1666 søgt at skaffe ham *engelsk* patent, hvorfor han personlig vendte tilbage til England og virkelig i 1668—69 fik udvirket et saadant (AVELING, s. 90—101).

I AVELING'S fremstilling maa der imidlertid her være en feil; der gjengives nemlig en ansøgning skrevet efter hjemkomsten til England, mellem 1666—1669, hvori det heder, at ansøgeren har været fraværende med tilladelse og nu er vendt tilbage til kongens tjeneste: «That your Petitioner having (with leave) been abroad and returned in his Majesty's Service»; ved ordet «leave» har saa AVELING i en note tilføiet, at dr. PETER CHAMBERLEN'S pas er bevaret i det Bodleyanske bibliotek (i Oxford), hvorefter dette gjengives i sin helhed, men det er dateret «17 die Novemb. 1669». Er dette aarstal rigtigt, maa passet være tilladelse for dr. PETER CHAMBERLEN til *paa ny* at forlade landet og følgelig af AVELING være citeret i en feilagtig forbindelse, da han ifølge det her anførte allerede i 1663 havde forladt England og neppe vendte tilbage før tidligst 1666.

Endnu mere indviklet bliver forholdet imidlertid derved, at han, som nævnt, 1669 $^{18}/_{8}$ erholder *svensk* patent, idet der synes at være grund til at tro, at han *personlig har besøgt de lande, hvor han fik patent, altsaa ogsaa Sverige og Danmark.*

Det sikre er, at der 1669 $^{18}/_{8}$ af den svenske for-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

mynderregjering (i Karl XI's mindreaarighed) udstedtes «Privilegium för een Dr. Medicinæ ifrån Engelandh Peter Chamberlain och hans medh Interessent H. Carl Howard på Skieps byggeriet här i Swerige på 30 Åhrs tijdh». Indholdet er omtrent som i de førnævnte patenter, dog omhandles kun seiladsen «nästan uthi heelt Mootwäder», ikke den i det franske patent nævnte anden opfindelse. Der anføres som motiv til udstedelsen af svensk patent ogsaa — formelig undskyldende! — «andra konungars och Potentaters Exempell som han uthi samma ährende kan hafwa tillitit». Af interesse er den oplysning, der ikke findes hos AVELING, at han havde til medinteressent «wälbne H. Carl Howard nu warande hoos Os Ambassadeurens Wälborne Grefwe Carlisles[1]) tredie Sohn»; en saa høitstillet medinteressent har naturligvis været ham til stor nytte, maaske ogsaa økonomisk.

Bestemt at paastaa, at han selv har besøgt Sverige, er umuligt; det kunde ogsaa tænkes, at privilegiet udvirkedes gjennem den engelske gesandt.

Hvad der vides om hans opholdssted i disse aar, er hovedsagelig følgende: af sønnen HUGH'S brev 1666 $^{27}/_{4}$ (AVELING, s. 92) fremgaar, at faderen dengang fremdeles boede i Holland og ønskede, at hans familie ogsaa skulde flytte did, men at sønnen ansaa det for meget vanskeligt at opnaa kongens tilladelse hertil. Senere finder vi ham, som nævnt, i England, og 1669 $^{17}/_{11}$ udstedtes det før omtalte pas for «Petro Chamberlaine una cum familia et sarcinis suis» (AVELING, s. 93). Da er formodentlig familien reist til fastlandet, ganske sikkert opholdt i hvert fald HUGH sig i Paris omtrent fra februar til august 1670 for at sælge familiens dyre hemmelighed fødselstangen (kfr.

[1]) Greverne af Carlisle tilhørte slegten Howard. Den hernævnte gesandt var ogsaa kjendt ved det danske hof, som han et par gange besøgte, saaledes i marts 1669 (kfr. P. W. Becker: Samlinger til Danmarks Historie under Frederik III, andet bind, s. 417, og Bording's «Den danske Mercurius» for 1669 $^{1}/_{4}$).

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

MAURICEAU'S udtalelser, citeret af AVELING, s. 128 flg.); det maa formodes, at dette skede efter faderens villie og — hvem ved? — maaske for at skaffe penge til hans ulyksalige projekt!

Hvis nu dr. PETER C. skulde have besøgt Sverige i august 1669, maatte han derfra atter have draget til England[1]) for saa i slutningen af aaret at reise bort med sin familie. Der findes desværre i det svenske rigsarkiv ikke mere om denne sag end selve patentet, og arkivet oplyser, at «i svensk tjänst förekommer för öfrigt endast en öfverstlöjtnant Johan Chamberlain, hvars dotter Elisabeth 1643 söker understöd». Disse navne findes ikke i AVELING'S stamtavle, og der findes sikkerlig forskjellige slægter af dette navn.

Vi kommer dernæst til dr. PETER CHAMBERLEN'S forbindelser med *Danmark*.

Sjællandske Registere 1670 $^{7}/_{7}$ (no. 268) lyder:

PIERRE CHAMBRELAN andl. nye invention af skibe.

C. 5.

G. A. V. at eftersom PIERRE CHAMBRELAN har til commerciens og Navigationens store nytte og fortsettelse udfunden en nye maade og invention skibe at biugge og udruste som tilførn iche deslige skal hafve været seet, og hand nu af osz allerunderd. er begierendis, Vij allernaad. tillade ville at hand saadanne sine modeller her j Voris lande og Riger motte i Verchstille; da, saasom hand her paa stoer omkostning skal foraarsagis at giøre, hafver Vij efter allerunderd. andsøgning og begiering, allernaad. bevilget og tilladt, saa og her med bevilger og tillader at forte PIERRE CHAMBRELAN og hans arfvinger allene og ingen

[1]) At han en del af aaret 1669 opholdt sig i England, sandsynliggjøres ogsaa ved, at den i det danske rigsarkiv bevarede afskrift af hans franske patent er bekræftet af en vistnok engelsk notarius publicus Wm. Scorey i 1669.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

anden paa 30 aarstid fra dette Vort Brefs dato at beregne, maa saadanne af hannem sielf paafundene skibe udi Voris haufner og strømme biuge, eqvipere, fortsette og forferdige lade. Forbiudendis alle og enhver hannem og hans arfvinger paa beᵗᵉ 30 aarstid herjmod eftersom forskrefvet staar at hindre eller j nogen maade forfang at giøre. Under Vor Hyldest og Naade. Hafn. den 7 Julij Aº 1670.

(Dette danske patent er det mest nøgterne og ordknappe af dem alle.)

Blandt indlæggene findes nu desværre ingen original ansøgning, men kun de nævnte trykte hollandske patenter og den bekræftede afskrift af det franske, samt konceptet til det aabne brev, der imidlertid ikke giver yderligere oplysninger, kun er det paafaldende, hvis han ikke selv personlig var i Danmark, at der ved hans navn paa konceptets bagside ikke er noteret hans opholdssted. At der ingen ansøgning findes, kan skyldes, *enten* at der aldrig har været nogen (ɔ: at han personlig eller ved mellemmand mundtlig har henvendt sig til autoriteterne), *eller* at den er gaaet tabt, mens dens bilag er bevarede.

Hvilken af disse logiske muligheder der svarer til virkeligheden, lader sig ikke fastslaa, da alle mine undersøgelser ikke har bragt flere oplysninger direkte om denne sag; hverken i *Sjællandske Registere* eller *Tegnelser*, eller i kancelliets, statskollegiets og admiralitetets arkivsager har jeg fundet noget mere derom, gjennemlæsning af BORDING'S versificerte avis «Den danske Mercurius», der ellers indeholder saa mange kuriosa, var ogsaa frugtløs.

Derimod stødte jeg paa en *anden* Chamberlen i Danmark; i *Sjællandske Registere* 1671 $^{19}/_{4}$ (no. 159) findes noteret: «Seddel om Thomas Chamberlind Engelsmands lijg at begrafvis om aftenen». At følge dette spor videre hindredes imidlertid ved, at der er bevaret saa faa kirkebøger fra denne tid; det var jo rimeligst at antage, at begravelsen fandt sted i Kjøbenhavn, siden intet stedsnavn er tilføiet, men i den eneste bevarede kirkebog for menig-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hederne her paa den tid, nemlig *Holmen* kirkes[1]), fandtes ingen Thomas Chamberlen nævnt, ($^{9}/_{5}$ 1671 er mellem begravede anført: «En frantzosisch fremmedt om afftenen nedsadt», familien Chamberlen var egentlig fransk, men dette er jo altfor løst at bygge paa). I LENGNICK'S uddrag af Kjøbenhavns kirkebøger har jeg overhovedet ikke fundet navnet Chamberlen.

Men kan nu denne THOMAS CHAMBERLEN bringes i noget sandsynligt forhold til dr. PETER CHAMBERLEN?

Ifølge AVELING'S stamtavle over familien havde dr. PETER C. i første egteskab en søn THOMAS, om hvem der forøvrigt ikke direkte oplyses noget; men da dr. PETER C. døde 1683 $^{22}/_{12}$, levede af hans elleve (!) sønner af første egteskab kun 3: HUGH, PAUL og JOHN (kfr. hans gravskrift, AVELING, s. 122); sønnen THOMAS var saaledes død før 1683 $^{22}/_{12}$.

I en ansøgning til den engelske konge KARL II anfører dr. PETER C. nu — vistnok ifølge sammenhængen i *1672* — bl. a., at han nylig har mistet en søn i kongens tjeneste (AVELING, s. 136: «Having lately also lost a Son in yr Maties Service»).

Mon nu ikke den «THOMAS CHAMBERLIND *Engelsmand*», som begraves i Danmark vaaren 1671, netop skulde være dr. PETER CHAMBERLEN'S søn Thomas? Kombinationen synes ikke meget vovet.

Begravelse om aftenen[2]) var en ære, egentlig tiltænkt de høiere klasser, men ved kongelig bevilling kunde dog ogsaa folk i ret beskeden stilling opnaa at vise sine kjære afdødes salige lig denne sidste hæder; men at en udlænding fik denne ære, tyder paa, at han i Danmark har havt nogen, der interesserte sig for ham, — slægt, venner, den engelske legation eller andre, hvem kan vide det!

---

[1]) Provinsarkivet for Sjælland.

[2]) Se TROELS LUND: Livsafslutning, s. 316 flg.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Med sikkerhed tør det saaledes ikke paastaaes, at dr. PETER CHAMBERLEN har besøgt Danmark[1]); selv er jeg tilbøielig til at tro det, og flere af det danske rigsarkivs funktionærer finder det ogsaa sandsynligt efter den maade, hvorpaa hans patent synes istandbragt. At han flakkede meget omkring i Europa, er sikkert; hans besøg i Italien er allerede nævnt, han nævner ogsaa sit ophold i Tyskland (AVELING, s. 112), og i den af ham selv forfattede gravskrift heder det: «having travelled to most parts of Europe, and speaking most of the languages» (AVELING, s. 123).

Fra ca. 1672 af synes han dog at have slaaet sig til ro i England, han var jo da en gammel mand, men projektmager blev han til sin død, AVELING omtaler saaledes fra hans sidste leveaar hans forslag til en fonetisk rigtigere engelsk retskrivning og en plan til de forskjellige kirkesamfunds forsoning!

Jeg har i det hele en sterk mistanke om, at dr. PETER CHAMBERLEN var *sindssyg*, der synes endog at være ikke liden sandsynlighed for specialdiagnosen: *paranoia*, endnu nøiere: *paranoia inventoria et religiosa!*

Den nærmere begrundelse findes i de mange forvirrede aktstykker[2]), som AVELING gjengiver, og som levende minder om de dokumenter, sindssygelæger jævnlig høitidelig faar overrakt til gjennemlæsning og befordring til høiere autoriteter. Der spores hos ham tydelig baade forfølgelsesideer og forsterket selvfølelse, med indbildning om et

[1]) Et længere ophold her vilde været ham vanskeligt paa grund af hans ekscentriske religiøse meninger.

[2]) Aveling karakteriserer ogsaa (s. 89) et af hans religiøse flyveskrifter som «one of the most crazy and unintelligible of his religious papers».

Det kan nævnes, at Frederik III's livmedikus Simon Paulli's søn Holger senere var optaget af sygelige religiøse paafund, der har lighedspunkter med Peter Chamberlen's; han erkjendtes allerede af samtiden som sindssyg.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

særlig nært forhold til Gud, om at have gjort store opfindelser og at have en verdenshistorisk mission, særlig paa det religiøse omraade. Men der kunde vel ogsaa tænkes paa diagnosen dementia med paranoid anstrøg. Simpel alderdomssløvhed har det neppe været, — thi han var kun 47 aar gammel, da han lod sig gjendøbe i 1648, og allerede i begyndelsen af 1650erne optog han jødernes helligholdelse af sabbaten.

Den her særlig omhandlede opfindelse af skibe, der skulde gaa mod vinden, ligner jo ogsaa mest en sindssygs paafund, — den eneste fornuftige tanke, der kunde antages at ligge til grund, maatte vel, som før nævnt, være en anelse om dampkraftens anvendelse i dette øiemed, og der tales ogsaa om, at hans opfindelse skulde kunne anvendes tillands, paa vogne.

Men sandsynligvis har det hele projekt, som optog ham i mindst 7 aar og skaffede flere europæiske regjeringer endel bryderi, kun været — som AVELING siger (s. 101) — «his wild, chimerical dream». Ogsaa hans søn HUGH CHAMBERLEN senior var en ekscentrisk projektmager, og der er i det hele noget patologisk over mange af familien.

Det interessanteste spørgsmaal, som knytter sig til muligheden af dr. PETER CHAMBERLEN'S ophold i Danmark og Sverige, er naturligvis, om han skulde have tænkt paa at sælge fødselstangen her eller paa anden maade øvet indflydelse paa fødselshjælpen.

Netop i 1670 søgte jo hans søn HUGH at faa tangen solgt i Frankrige, men der foreligger intetsomhelst om noget saadant forsøg i Norden. Imidlertid er det nok tænkeligt, at man ialfald paa et senere tidspunkt her kan have hørt om familiens obstetriciske dygtighed, idet den engelske prinsesse, senere dronning Anna, gift med den danske prins Jørgen, Frederik III's søn, blev forløst af HUGH CHAMBERLEN $^{17}/_{4}$ 1692, muligens med tang (AVELING, s. 151). Saadant kunde nok spørges ved det danske hof.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Til disse oplysninger kan føies nogle notater om andre medlemmer af familien.

Album studiosorum academiae Lugduno Batavae 1575—1875 nævner som studenter immatrikulerte ved Leydens universitet:

1) s. 111: 1613 $^{26}/_{6}$ DAVID CHAMBERLAN, Anglus Londinensis, 23 aar gammel *medicinsk* student, altsaa født ca. 1590; han nævnes ikke hos AVELING, — mon han skulde være en søn af PETER CHAMBERLEN den ældre?

2) s. 215: 1628 $^{30}/_{11}$ NATHANEEL CHAMBERLAN, ligeledes fra London, 17 aar gammel «artium liberalium studiosus»; AVELING nævner (s. 25), at PETER CHAMBERLEN den yngre 1612 fik en søn Nathaniel, vistnok den samme.

3) s. 672: 1684 $^{30}/_{10}$ HUGO CHAMBERLON, 22 aar gammel engelsk medicinsk student; skjønt alderen ikke stemmer ganske, er dette aldeles sikkert HUGH CHAMBERLEN den yngre (1664—1728), der ifølge AVELING studerte i Leyden.

4) s. 697: 1688 $^{12}/_{5}$ JOHANNES CHAMBERLAGNE, 21 aar gammel engelsk juridisk student. Han nævnes ikke af AVELING, men tilhører dog maaske slægten.

Til slutning maa atter fremhæves ønskeligheden af arkivundersøgelser i Holland til familiens og fødselstangens historie her (kfr. AVELING, s. 179). Jeg har selv henvendt mig derom til arkivet i Rotterdam, men desværre ~~hidtil ikke faaet svar~~ uden resultat.

Der maa utvilsomt endnu være meget at finde til denne merkelige slægts historie.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Contributions à l'histoire de la famille Chamberlen,

par JOHAN SCHARFFENBERG.

Un médecin anglais, feu M. J. H. AVELING, a, dans une monographie magistrale, intitulée «The Chamberlens and the midwifery forceps» (Londres 1882), prouvé que le forceps a été inventé par PETER CHAMBERLEN l'ancien (v. 1560—1631) et probablement dans les premières années du XVIIème siècle, en tout cas *avant* 1616. Comme on le sait, le forceps fut gardé secret par la famille, et ce n'est que pendant les années qui suivirent 1730 qu'il fut rendu public par EDM. CHAPMANN et autres.

Alors que pendant nombre d'années, AVELING avait procédé à ses recherches dans les archives de l'Angleterre, on n'a pas sur le continent européen, travaillé de la même façon à l'histoire de cette famille, qui est restée obscure sur bien des points; ceci s'applique surtout au séjour de la famille en Hollande et à la vente du forceps à ROONHUYSEN, ce qu'on raconte à ce sujet étant généralement peu digne de foi et en contradiction avec la documentation faite par AVELING.

C'est pourquoi AVELING lui-même insiste sur la nécessité de faire des études dans les archives hollandaises.

Dans le présent travail, l'auteur comble à l'aide de documents empruntés aux archives royales de Danemark et de Suède quelques-unes des lacunes existant dans la biographie, par AVELING, du docteur PETER CHAMBERLEN (1601—1683) l'un des membres les plus remarquables de cette famille.

Pour mieux orienter le lecteur, voici un abrégé du tableau généalogique dressé par AVELING:

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

WILLIAM CHAMBERLEN
(† avt 1596)

PETER C., l'ancien (v. 1560—1601), inventeur du forceps.

PETER C., le jeune (1572—1626)

le dr. PETER C. (1601—1683)

HUGH C., PAUL C., THOMAS C. &c.

HUGH C., le jeune (1664—1728).

Le docteur PETER CHAMBERLEN était un songe-creux qui, entre autres inventions, travailla à construire un navire susceptible d'aller contre le vent. AVELING a réuni à ce sujet diverses informations, mais semble avoir ignoré où et quand il a commencé ce travail. Suivant AVELING, il était encore à Londres en 1662, tandis qu'en avril 1666, on sait qu'il résidait en Hollande, et son histoire semble être restée inconnue pour la période intermédiaire. L'auteur du présent travail a néanmoins trouvé aux archives royales de Danemark des patentes hollandaises établissant qu'il résidait *à Rotterdam dès le 12 décembre 1663*. date à laquelle «de Staten Generael der Vereinighde Nederlanden» lui octroyaient sa première patente pour l'invention revendiquée par lui («Octroy op de Nieuwe Inventie van Navigatie»). Ceci est de nature à jeter un certain jour sur l'invention elle-même; car en 1653—1655 ou plus tard encore habitait à Rotterdam un inventeur français nommé DE SON, qui travaillait justement à construire un très-gros navire, devant se mouvoir très-rapidement contre le vent à l'aide d'une roue.

Son travail avait fait grande sensation dans une sphère très-vaste; c'est ainsi que le navire de DE SON se trouve décrit dans une lettre adressée le 24 août 1655 à l'anatomiste danois THOMAS BARTHOLIN par l'homme d'état danois PEDER SCHUMACHER, si célèbre plus tard sous le nom de GRIFFENFELD — et par l'historien hollandais AITZEMA (Historie of Verhael van Saken van Staat en Oorlogh in ende omtrent

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

de Vereenigde Nederlanden — édition in-folio de 1669, tome III, p. 837 et p. 935).

Dès 1545, BLASCO DE GARAY avait déjà, comme on le sait, construit un bateau à vapeur avec roues à palettes : il semble donc naturel d'admettre que DE SON a pressenti l'emploi de la vapeur comme force motrice, mais ses essais n'aboutirent pas.

Or en 1663, on trouve déjà PETER CHAMBERLEN domicilié à Rotterdam, et s'occupant d'une invention analogue ; il y a donc lieu de croire qu'il aura été influencé par ce qu'il savait du travail de DE SON, quoiqu'il ait toujours prétendu que son invention était nouvelle et originale ; elle devait, à ce qu'il paraît, servir aussi à actionner des véhicules sur terre : la seule supposition raisonnable, c'est qu'elle aura utilisé la vapeur comme force motrice.

Le docteur PETER CHAMBERLEN se fit délivrer, pour cette invention, toute une série de patentes, et cela vraisemblablement en s'adressant directement aux gouvernements des différents pays.

I. Le «brevet» le plus ancien est celui mentionné plus haut, et délivré *le 12 décembre 1663* par les Pays-Bas, avec additions et extensions du 27 avril 1667 ;

II. Les États confédérés de Hollande et de Westfrise lui donnèrent le 21 mars 1664 un brevet analogue, avec additions et extensions des 12 et 17 décembre 1664, 8 février 1666 et 1er mars 1677 ;

III. Louis XIV, roi de France, lui fit délivrer en *mars* 1665 des lettres-patentes pour deux de ses inventions. (Le travail in extenso contient d'assez longs extraits de ces lettres-patentes.)

Les nos I—III sont conservés aux archives royales de Danemark.

IV. Suivant AVELING, la République de Venise, lui accorda également une patente, certainement *antérieure à l'année 1668*. Il ressort de ses propres explications qu'il a visité en personne l'*Italie*, l'*Allemagne* et en général, *la plupart des pays d'Europe*.

V. Il obtint patente en Angleterre, au dire d'AVELING, pendant un voyage qu'il fit dans sa patrie en 1668—69.

VI. En s'adressant aux archives royales de Suède, l'auteur a acquis la certitude que le gouvernement *suédois* lui accorda une patente en date du *18 août 1669 ;* dans cette patente, il est dit que Charles Howard, fils du Cte de Carlisle,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

ambassadeur d'Angleterre à Stockholm, était son co-intéressé: ce fait n'est pas mentionné par AVELING.

L'auteur admet comme assez probable que PETER CHAMBERLEN aura personnellement visité la Suède, d'où il sera parti pour l'Angleterre, et de là, en novembre 1669 pour le continent. (En Suède, on ne rencontre d'ailleurs qu'un seul CHAMBERLAIN, le lieutenant-colonel John Chamberlain, sans qu'on sache s'il était parent de la famille qui nous occupe.)

VII. En *Danemark* enfin, le *7 juillet 1670*, une patente analogue lui fut accordée. L'auteur n'a réussi à rien trouver qui prouve irréfutablement que le dr. PETER CHAMBERLEN ait visité personnellement le Danemark, mais il croit la chose fort probable, en raison de la façon dont la patente semble avoir été obtenue. Cette hypothèse est confirmée par le fait qu'en avril 1671 on enterre en Danemark un anglais nommé THOMAS CHAMBERLEN, qui devait être fils de PETER C.

CHAMBERLEN vécut ses dernières années en Angleterre, occupé de divers autres «projets».

L'auteur croit qu'à partir de *1663* et pendant plusieurs années, il a eu son domicile fixe en Hollande, mais qu'il a fait de nombreux voyages en Europe pour y faire patenter son navire, qui l'occupa pendant 7 ans au moins de son existence.

Pour conclure, l'auteur pose une question: Le dr. PETER CHAMBERLEN ne doit-il pas être considéré comme maniaque? Les documents collectionnés par AVELING, et plus ou moins complétés par les recherches de l'auteur semblent même autoriser le diagnostic spécial: *Paranoïa (inventoria & religiosa)*, attendu qu'on constate chez lui tout à la fois des idées tenant du délire des persécutions et de celui des grandeurs, ainsi qu'une conception fantastique de ses rapports intimes avec la Divinité, de la possibilité d'une réunion de la religion judaïque et de toutes les sectes chrétiennes en une seule & même église etc.

AVELING semble avoir eu, lui aussi, le sentiment d'une exaltation morbide chez CHAMBERLEN, et de la présence d'un élément pathologique chez plusieurs des membres de la famille.

Comme contribution à l'histoire de cette famille en Hollande, l'auteur mentionne que plusieurs de ses membres ont été inscrits comme étudiants à l'Université de Leyde, savoir

en 1613, DAVID C. — étudiant en médecine (non-cité par AVELING),

- 1628, NATHANEEL C., assurément fils de PETER C., le jeune,
- 1684, HUGH C., le jeune,
- 1688, JOHANNES C.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

L'auteur souligne la nécessité de fouiller les archives de la Hollande au point de vue de l'histoire des CHAMBERLENS et du forceps, et il invite d'ailleurs les éditeurs de la monographie d'AVELING (MM. J. & A. CHURCHILL, à Londres) à procéder à une nouvelle édition de cet ouvrage, la première étant épuisée et difficile à trouver, alors qu'il semble en exister une édition inaccessible au public, avec un supplément sorti de la plume d'AVELING: «Haec sunt otia nostra» etc.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK